

A szuverenitás hagyományos koncepcióját érő egyes 21. századi kihívásokról

I. Problémafelvetés

Az állam, és általánosabban a közhatalom évezredekken keresztül lényegét tekintve nem volt más, mint a társadalmi elit érdekeinek jellegében sokszor vallási, tartalmában azonban közjogi, közjogias kifejeződése. Ezt a berendezkedést törte meg a polgári forradalmak eredményeképpen kialakult társadalmi rend, s innenől kezdve a polgárság és a központi hatalom két, politikailag egymástól elkülönült szférában létezett tovább.

Az ennek folyományaként létrejött állami berendezkedés természetesen nem mentesítette teljesen az állami politikát a privátszféra befolyásától, ám utat nyitott a felé, hogy az állami hatalom szuverénként képviselhesse a társadalmat a nemzetközi szintéren, miközben az állam a belső viszonyok vonatkozásában is primátusra tartott igényt. Ennek a hatalmi berendezkedésnek az alapja lényegében a társadalmi szerződés eszméje. Ennek megfelelően a szuverenitás ezen két aspektusa jelenti a magának a szuverenitásnak a „külső” és „belső” oldalát.²

Az elmúlt évszázadok alatt Európa államai sikeresen recipiálták a polgári forradalmak közjogi eredményeit. Ettől fogva a felvilágosodás gondolatai erős gyökeret vetettek az államelmélet területén, és ezek a gondolatok – elsősorban a nyugati demokráciában – napjainkban is visszaköszönnek a hatályos jogi szabályozásban.

Mindehhez képest a szuverenitás eszméjének kialakulása olyan folyamat, amelynek vizsgálata során nehéz mérföldköveket megjelölni, annál is inkább, mert azokat a jellegzetességeket, amelyek a szuverenitás későbbi lényegét adják, már a középkor évszázadaiban is felismerték: egyes értelmezések szerint Dante De Monarchia című műve sok tekintetben egyfajta megelőlegezése lehetett azoknak a komplex, a szuverenitással kapcsolatos kijelentéseknek, amelyeket évszázadokkal később Jean Bodin Az államról³ című művében papírra vetett. Úgyszintén példaként szolgálhat Machiavelli munkássága,⁴ aki az államokat, mint független közjogi rendszereket is vizsgálta, azzal, hogy e kialakult rendszereket még akkor is tiszteletben kell tartani, ha a leigázott területen már megszűnt a tényleges hatalomgyakorlás. A „nemzetállamok koraként” is emlegetett 19. század csak egy állomás az államiség történetében. A 20. századi fegyveres konfliktusok, gazdasági kihívások, természeti katasztrófák arra ösztönzik – sőt, ha úgy tetszik, kényszerítik – napjainkban is az államokat, hogy a kollektív biztonság jegyében, szuverenitásukat szűkítve, mintegy közös védőernyő alá vonulva prosperáljanak.

A 20. század történéseit áttekintve fogalmazta meg Francis Fukuyama történész azon híres állítását, miszerint „a történelem véget ért”.⁵ Ekkor minden jel arra utalt ugyanis, hogy a

¹ PhD-hallgató NKE ÁNTK

² Összegzően megfogalmazta Szilágyi Péter: *Jogi Alaptan*. ELTE Eötvös Kiadó. 2014.

³ Jean Bodin: *Az Államról*. Gondolat. 1987.

⁴ *Machiavelli öröksége* – Szerkesztette: Madarász Imre. Hungarovox. 2000. „Három módja van azon birodalmak megtartásának, amelyek, mint mondtuk, maguk szerezték törvények alatt, szabadságban élnek, amikor meghódítják őket. Elsőben is, elpusztítani, másodsorban közöttük lakni, harmadsorban saját törvényeikkel élni hagyni és adófizetésre kötelezni őket; ugyanott kevesek uralmát létrehozni, és jóindulatukat általuk biztosítani.” A fentiekből levonható az a következtetés, miszerint Machiavelli szükségesnek tartotta a leigázott állam jogrendszerét tiszteletben tartani. Mindez implikálja az szuverenitás egyik legfőbb ismertetőjegyét, vagyis azt, hogy valamely állam jogrendszerének határa és az államhatár egybe esik.

⁵ Francis Fukuyama: *A történelem vége és az utolsó ember*. Európa Könyvkiadó. 2014.

Nyugat civilizációs anomáliái pusztán bürokratikus eszközökkel orvosolhatók, s a liberális demokráciák rendezőelvei szerint működő nemzetközi közösség méltó őre lehet azoknak az értékeknek, amelyek a világrend jövőjét meghatározzák majd. Ahogy azonban arra Daniel Steinmetz-Jenkins, a Dartmouth College történésze is utal,⁶ az elmúlt szűk évtized történései – például a Brexit, vagy a Trump-jelenség, de ide sorolható az Európai Unió államiságának jövője körüli diskurzus is – arra engednek következtetni, hogy a történelem korántsem „ért véget”, ennek megfelelően pedig az államtudomány is jelentős kihívások előtt áll. Jelen esszében a szuverenitás külső és belső oldalát érintő egyes kihívások kerülnek bemutatásra, a teljesség igénye nélkül.

II. Az Európai Unió, mint a klasszikus értelemben vett állami szuverenitás elsődleges kihívója

A szuverenitás külső oldalát érintő kihívások közé sorolható az Európai Unió, mint a nemzetközi jogrendszer „sui generis” konglomerátuma, s az intézményrendszer jövőjét érintő, erősen átpolitizált politikai diskurzus kimenetele. Az Európai Unió államiságának kilátásaival két dimenzióban érdemes foglalkozni (államelméleti szempontból pedig tulajdonképpen csak az egyik bír relevanciával).

II.1. A pozitív jog dimenziója

Az egyik dimenzió értelemszerűen a pozitív jog dimenziója,⁷ ezen belül is az eltérő jogrendszerek érvényesülési lehetőségei egy mesterséges unión belül. Az Európai Unió jogharmonizációs eredményei egyedülállóak az egész világon. A közösség célja, hogy az Európai Unió működéséről szóló szerződés preambuluma szellemiségében egy olyan gazdasági-politikai együttműködést hozzon létre, amely a nemzeti jogok alapvonalainak tiszteletben tartása mellett „közelítse” a jogrendszereket egymáshoz. A jogrendszerek szinkronizálásával az úgy nevezett „konvergencia-elmélet”⁸ foglalkozik. Az elmélet körüli vita magvát a kontinentális jogrendszerek és a common law alapvető különbségeiből adódó súrlódások jelentik.

Egyesek⁹ szerint a két jogrendszer gyakorlati különbözősége jogtechnikai megoldásokkal áthidalható, mivel mind a common law, mind a kontinentális jog közös gyökerekkel rendelkezik, ez a közös pont pedig nem más, mint Európa történelme, és közös kulturális értékrendje. Más hangok szerint azonban a jog és a kultúra szorosan összefüggő fogalmak, ez a tény pedig eleve ellehetetleníti azt a törekvést, hogy ezeréves államok jogrendszerei azonos frekvencián rezonáljanak. Az ellenzők táborának egyik képviselője, Pierre Legrand hat neuralgikus pontot¹⁰ jelöl meg érveinek alátámasztására.

⁶ Daniel Steinmetz-Jenkins: *Beyond the End of History*. The Chronicle of Higher Education. 2020. augusztus 14. Elérhető az interneten: <https://www.chronicle.com/article/beyond-the-end-of-history>

⁷ Ennek kapcsán megjegyzendő, hogy Kelsen Tiszta Jogtanában megfogalmazott kiindulópontja, hogy az állam és a jog – vagyis létezésünk keretrendszere – egy és ugyanaz.

⁸ Kondorosi F. – Visegrádi A. – *Európa: az állam- és jogfejlődés irányai*. HVG-ORAC, 2011., 39.o

⁹ Walter van Gerwen; Christian Hoerges; etc.

¹⁰ Kondorosi F. – Visegrádi A. – *Európa: az állam- és jogfejlődés irányai*. HVG-ORAC, 2011., 40.o Az érintett „súrlódási pontok röviden”: 1) a jogi érvelésben megmutatózó szemléletbeli különbségek. 2) a szisztematizálás kérdése, nevezetesen, hogy a common law esetjogából adódó szemléletmód nem igényli a rendszerezettséget, míg a kontinentális jog gerincét a jog rendszerezettsége jelenti. 3) a jogszabályok „elaszticitása”, magyarul, hogy míg a common law típusú jogrendszerek szabályainak végső értelmet a bírői jogértelmezést ad, a kontinentális jog a tényállási elemek megvalósulása esetén nem enged eltérést az alkalmazandó jogszabályoktól. 4) a tények relevanciájának megítélése 5) a kereset eltérő megítélése a tekintetben, hogy a kereset eljárásjogi, vagy anyagi jogi kategória 6) a jogrendszerek múlthoz fűződő viszonya, és a hatályosság megítélése.

Noha a Brexittel a tagállamok sorából az egyik hagyományos common law-állam, az Egyesült Királyság távozni látszik, a common law hatása az Európai Unió jogrendszerében és az Európai Unió Bíróságának ítélezési gyakorlatában vitathatatlanul megmutatkozik.¹¹ Legrand által felsorolt érvek olyan mély szakadékot feltételeznek a kontinentális és az angolszász típusú jogrendszerek között, hogy amennyiben elfogadjuk Kelsen érvelését, s az államot a jogrendszer egészeként, de annál semmivel sem többként aposztrofáljuk, úgy az Európai Unió tekintetében a pozitív jog szempontjából sem beszélhetünk államiságról – még csak a rövid-középtávú kilátások szintjén sem.

II.2. A főhatalom és az erőszakmonopólium kérdésének dimenziója

A másik dimenzió a főhatalom kérdésével kapcsolatos, s e tekintetben az Európai Unió még súlyosabb hiányosságokat tud felmutatni. Karl Schmitt értelmezésében az állam politikai egységként értelmezendő. Az egység Schmittnél „csoportosulást” jelent, még hozzá „mértékadó” csoportosulást. Az állam tehát emberek olyan csoportosulása, amely a társadalmi erkölcsi-etikai-politikai zsinórmérték kialakítása tekintetében monopolhelyzetben van – s az állam e tekintetben szuverenitást is élvez. Fontos megjegyezni, hogy Schmitt itt a „szuverén” alatt nem Jean Bodin-féle szuverenitás-fogalmat érti. A német gondolkodó inkább arra céloz, hogy az állam szuverén – sérthetetlen – a tekintetben, hogy a „politikai” célkitűzéseit végrehajtsa. Ha pedig ezt a szuverenitási minőséget nem hordozza magában, akkor államról sem beszélhetünk.

Hasonló logikát követ Weber is: az állam nála is monopolhelyzetben van, csak hogy itt a monopólium tárgya nem a politikai célkitűzések kialakítása, hanem az erőszak legitim alkalmazása. Azzal, azonban, hogy Weber megteremti az erőszak-politika-állam hármását, azzal az erőszakot politikai kategóriává emeli (s Weber szerint a legitim erőszak kérdése a politika etikai problémájának is tekinthető). Azzal, hogy az állam magának sajátította ki az erőszak alkalmazását, lényegében megteremtette a civilizált jogrendszer alapját: minden egyes magánjogi, közjogi, eljárásjogi norma logikája ugyanis az, hogyha azt nem tartják be, akkor végső soron az állami hatóság – és nem más – fegyverrel kényszerítheti ki a jog érvényesülését.

Ez a logika leginkább az állami büntetőjog hatásmechanizmusán keresztül szemléltethető: minden egyes emberi élet és testi épség ellen irányuló emberi magatartás azért nyilvánul társadalomra veszélyesnek, mert az állam, és csakis az állam jogosult az emberi élet integritását megtörni, és azt is csak alapos indokkal. Ennek kapcsán szükséges kitérni arra, hogy Weber miként definiálja az „uralmat” *Gazdaság és Társadalom* című művében. A német gondolkodó szerint az uralom reális esély arra vonatkozóan, hogy egy meghatározott tartalmú parancsnak engedelmeskedni fognak. A kör itt bezárul: az állam számára az erőszakmonopólium az esély arra, hogy a jogszerűen hozott törvényeket az állampolgárok betartják. Az pedig a politika, mint hivatás körébe tartozik, hogy ezzel a monopóliummal hogyan, s miképpen él az állam vezetése.

Az Európai Unió – s annak jogrendszerének – esetében tehát joggal merül fel a kérdés: mi teremt reális esélyt a közösség számára, hogy a közösségi normákat ultima ratio jelleggel akár az erőszak-monopóliumban rejlő lehetőségek kiaknázása révén is érvényesíteni lehet? Ha az Európai Unió gazdasági együttműködésésként meghatározott szerepköréből, s az annak dinamikát adó szerződéselméletéből indulunk ki, akkor arra a következtetésre juthatunk, hogy az Európai Unió mai formájában leginkább egyfajta „gentlemen’s agreement-hez”, s nem pedig egy állami szerepkörre megalapozottan aspiráló entitásra tekinthetünk.

---

¹¹ Lásd például Karen McAuliffe: *Precedent at the Court of Justice of the European Union: The Linguistic Aspect*. Current Legal Issues, 2013.

Dacára annak is, hogy egyébként Montesquieu hatalmi ágai absztrakt módon megtalálhatók az Európai Unió apparátusában,¹² kvázi jogosultságot kreálva arra, hogy az Unió szuverénként viselkedjen – olykor vitathatóan túllépve a tagállamok alkotmányába foglalt csatlakozási klauzulákból fakadó jogosítványi korlátokat is.¹³

II.3. Az Európai Unió államiságának értékelése, és az értékmentesség, mint tudományos követelmény közötti egyes diszkrepanciák az államtudományok szempontjából

Az állami szuverenitás külső oldalával foglalkozó gondolatkört lezárandó, érdemes egy lépéssel nagyobb távolságról szemlélni az államelmélet alakulását. Max Weber *A tudomány mint hivatás* című értekezésében az értékmentes tudomány, mint a kutatás egyetlen legitim célja mellett érvel. Tekintettel azonban arra, hogy az Európai Unió egy gazdasági megfontolásokból létrehozott politikai kreálmány, tovább, vagy visszafejlődése is tisztán politikai szempontok szerint zajlik majd.

Tudvalévő, hogy az Európai Unió jövőjével kapcsolatban ma két nagy táborra oszlik a közösség: a föderális uniót óhajtók, és a nemzetek Európája-konceptiójával azonosulók táborára. Mindkét irányzat a „kimeneti oldalt” tekintve a választópolgárok vélt-valós igényeire reflektál, ennek megfelelően tisztán politikai szempontrendszernek feszülnek egymásnak.

Magyarán: az Európai Unió jövője gyakorlatilag annak függvényében dől rövidesen el, hogy melyik irányzat képes több politikai¹⁴ „barátot” gyűjteni, hogy győzedelmeskedjen a politikai „ellenség” fölött. Ha pedig az államtudomány aktív szerepet kíván játszani az Európai Unió államiságáról folyó diskurzusban – amelynek sarkalatos pontja az Unió szuverenitása, amely ma szintén kizárólag politikai, és nem pedig jogi kategória – akkor elkerülhetetlenül a politikatudomány és a reálpolitika határterületére sodródik. Ennek megfelelően pedig az Európai Unió államiságát övező kutatások is szükségszerűen tartalmazzák majd ezt a politikai diskurzust, adott esetben állást foglalva valamelyik oldal mellett. Mindez szintén kihívást jelenthet a közeljövőben a szuverenitás kutatása szempontjából.

III. A közösségi média, mint a népszuverenitás eszméjének elsődleges kihívója

A szuverenitás belső oldala szempontjából a korábbiaktól eltérő, gyökeresen új – ha úgy tesszük 21. századi – kihívást jelent a közösségi média térnyerése.

---

¹² Az Európai Unió Bizottsága az Európai Unió politikailag független végrehajtó szerve. Kizárólagos hatáskörébe tartozik az új uniós szabályok tervezetének kidolgozása, valamint felel a népképviselői szervként fellépő Európai Parlament, valamint az Európai Unió Tanácsa által hozott döntések végrehajtásáért. A jogérvényesítés legfőbb szerve az Európai Unió Bírósága, amely jogértelmezési tevékenységgel elősegíti a tagállamok bíróságai számára az uniós jogszabályok célszerű alkalmazását, dönt a tagállamok egymás közötti, valamint az unióval szembeni vitáiban, továbbá jogosult magánszemélyek, cégek és szervezetek ügyeiben is eljárni, amennyiben a jogsérelem az Európai Unió intézményeinek működésével kapcsolatos.

¹³ Ennek jele például, hogy az eddig „egy tag egy szavazat” – tehát a szuverenitás – elve szerint működő Európai Tanácsban egyre karakteresebben mutatkoznak meg „demokratizálódásra” mutató törekvések is. Luuk van Middelaar: *The Passage to Europe: How a Continent Became a Union*. Yale University Press. 2013.

¹⁴ Karl Schmitt a „politikai” fogalmát *A politikai fogalma* (In Carl Schmitt: *A politikai fogalma. Válogatott politika- és államelméleti tanulmányok*. Ford., vál., szerk. Cs. Kiss Lajos. Budapest, 2002, Osiris – Pallas Stúdió – Attraktor) című értekezésében fejtette ki.

III.1. A nép főhatalma, mint szuverenitáselméleti alapvetés

Jean Bodin azzal a tételmonddal kezdi szuverenitásról folytatott értekezését, miszerint „a szuverenitás egy állam állandó és abszolút hatalma”.¹⁵ A szuverenitás Bodinnél állandó, ami azt jelenti, hogy az uralkodó akkor, és csak akkor rendelkezik a felhatalmazásból eredő jogosultságokkal, ha éppen betölti a tisztséget; s mivel a szuverenitásnak ő csak a letéteményese, az nem illeti meg őt feltétel nélkül. Bodin szerint „a szuverenitást nem korlátozza, sem hatalomban, sem időben, sem hatáskörben.”¹⁶ Nem szűnik hát meg a szuverenitás egy interregnum idején, az legvégső esetben a népet illeti meg.

A teljes és feltétlen szuverenitás-átruházás azonban nem jelenti a szuverén hatalomgyakorlás korlátlanságát. Bodin nyitva hagyja a népi ellenállás kérdését, amikor így fogalmaz a hatalom visszavételének jogáról: „amíg (az uralkodók) hatalmon vannak, nem nevezhetők szuverén uralkodónak, mivel csak letéteményesei, őrzői a hatalomnak, amíg a népnek vagy az uralkodónak, akinek mindig is birtokában maradt kedve nem támad visszavonni tőlük.” A népnek bizonyára Bodin szerint is „akkor támad kedve” visszavenni a hatalmat, ha azt arra érdemtelen személy vagy személyi kör gyakorolja.

Néhány évszázaddal később, a francia felvilágosodás nagy gondolkodója, Jean-Jacques Rousseau is észrevette ezt a jelenséget és megalkotta a „népszuverenitás elméletet”, amelyet *Társadalmi szerződés* című művében dolgozott ki. Rousseau elmélete szerint a társadalom egyénekből épül fel, az egyének közösségét együttesen „népnek” nevezi, az egyéneket pedig „honpolgároknak”, illetve „alattvalóknak” – amennyiben azok a hatalom részesei. Az egyének társulása számára Rousseau két állapotot határoz meg: az egyének társulását passzív állapotában „államnak” nevezi – ilyenkor a nép mintegy „elszenvedője” a hatalomgyakorlásnak -, aktív állapotában pedig e közösség maga, a „főhatalom” – de legalábbis önálló hatalmi ág, ahogy ez a montesquieu-i distinkciótételben visszaköszön.¹⁷ Ezt átvéve a demokratikusan működő jogállamok a magyar Alaptörvényhez hasonló formulákkal élve, kimondva, hogy az adott ország független, demokratikus jogállam, amelyben a közhatalom forrása a nép, s amely a hatalmat általános jelleggel választott képviselői útján gyakorolja.

III.2. A közösségi média, mint a népszuverenitás „3.1.”-es verziója?¹⁸

Mára közhelyként hat, hogy a három klasszikus hatalmi ág mellett létjogosultsága van egy negyediknek – vagyis a médiának is, amely mintegy őrző-védő szerepkörben eljárva felügyeli a demokratikus folyamatokat.¹⁹ A hagyományos sajtó közvélemény-formáló hatása nem jelen értekezés tárgya. Részletesebb tanulmányozásra szorul azonban egy új, feltörekvő hibrid formátum, vagyis a közösségi média karakterisztikájának alakulása.

Mint ismeretes, 2020 augusztusa elején a két legnagyobb közösségi média-platform, a Facebook és a Twitter ösztűz alá vette választási kampányába kezdő amerikai elnököt; az intézkedések eredményeképpen előbbi Donald Trump egyik posztját törölte teljes terjedelmében. Bejegyzésében az elnök azt állította, hogy a gyerekek „majdnem teljesen immunisak” a koronavírusra. A videóposzt Trump twitteres kampány-oldalán (Team Trump)

¹⁵ Jean Bodin: *AZ államról*. Gondolat Kiadó, Budapest 1987. 73. o.

¹⁶ Jean Bodin: *Az államról (Válogatás)* [1576], ford. Máté Györgyi – Csűrös Klára, szerk. Fellner Pál – Sz. Jónás Ilona, Gondolat, Budapest, 1987, 74–75.

¹⁷ Rousseau, J.-J.: *Társadalmi szerződés*. Kriterion 2001.; 38.o

¹⁸ A levezető érvelés teljes terjedelmében publikációra került. Dobozi Gergely: *Lehet-e csendet kérni a piactéren?* Mandiner. II. évfolyam 33. szám.

¹⁹ Lásd például Bernhard S. Debtain: *Fourth Estate* című tanulmányát (The International Encyclopedia of Political Communication).

is megjelent, s a moderátorok a videó törlésére szólították fel a fiók kezelőjét, azzal, hogy amíg nem törli a bejegyzést, nem közzölhet új tartalmat. Mindkét platform arra hivatkozott, hogy a koronavírussal kapcsolatban zéró toleranciát hirdettek a dezinformáció ellen, és Trump állítása ebbe a tilalomba ütközött. Hogy mi a teljes tudományos valóság a gyermekek koronavírussal szembeni immunitásával kapcsolatban, egyelőre nem bizonyos. Az viszont nehezen tagadható, hogy a gyermekek nagy általánosságban ritkábban kapják el a kórokozót, s akkor is enyhébb tünetekkel vészeli át az akut szakaszt, mint a veszélyeztetett korcsoport. Erre mutat rá például a Texasi Egyetem Houstoni Egészségtudományi Központja által publikált, *Lung physiology and immune function in children could be protecting them from severe COVID-19*²⁰ (a gyermekek testében zajló bizonyos tüdő- és immunfunkciók megvédhetik a szervezetet a covid-19 heveny tüneteitől) című júliusi tanulmány is.

Az amerikai elnök is hasonló állítást, szándékosan úgy fogalmazva, hogy közlendőjét a választói bázisa is megértse. Ahogy Andy Stone-nak, a Facebook szóvivőjének a tájékoztatásából kiderül, a platform értékelése szerint a videó hamis információkat közölt egy embercsoportról, azt állítva, hogy a tagjai immunisak a koronavírusra. Nem nehéz belátni, hogy a Facebook moderátorai figyelmen kívül hagyták a Trump szájából elhangzó „majdnem” szót.

Hogy van-e helye a moderátori önkénynek a ténytudás és a dezinformáció határterületén mozgó kijelentések kapcsán, az napjaink egyik legfontosabb közvitáinak tárgya. Mivel a statisztikák szerint a Facebook felhasználóinak száma 2020 első negyedévére elérte a 2,6 milliárdot – a Twitter pedig a friss számok szerint 330 millió aktív felhasználóval büszkélkedhet –, a két platform társadalmi felelőssége megkérdőjelezhetetlen.

A vezető közösségimédia-platformok etikai szempontból vitatható stratégiák árán²¹ az évek során fokozatosan a véleménycsere első számú fórumaivá váltak, átvéve a piacterek funkcióit. Ezt a politikusok is észrevették: ma már természetes egy kormányzati pozícióra aspiráló politikai közösség részéről, ha a kampánystratégiát a közösségi-média-jelenlétre optimalizálja, hiszen az óriási felhasználói létszám miatt a választók e felületeken közvetlenül szólíthatók meg.

A közérdeklődésből az elmúlt évtized során közérdek vált. Óriási disszonanciát okoz azonban, hogy az agoraként funkcionáló felületeket tisztán profitorientált cégek működtetik, nyereségüket a személyes adatok felhalmozásából és filléresítéséből szerevezve. Ennek megfelelően ezek a társaságok véleménypolitikájuk kialakításakor valami hasonlóra hivatkozhatnak: „magánvállalként működünk, magunk alakítjuk a szabályainkat”. Csakhogy a körülmények azt igazolják, hogy a véleménynyilvánítás internetes lehetőségeire – s különösen a monopolhelyzetben lévő Facebook szolgáltatásaira – egyre inkább közjósággá kell tekintenünk. Ismét érdemes felidézni a Sean Parker szájából elhangzottakat: noha számoltak azzal, hová vezet az emberek rászoktatása a Facebookra, nem álltak le.²²

Ebből következően álszentül hat minden olyan utóbb született nyilatkozat, amely a vállalati önrendelkezésre és a privát autonómiára hivatkozik akkor, ha valaki a közérdek szem

---

²⁰ K. Lingappan, H. Karmouty-Quintana: *Understanding the age divide in COVID-19: why are children overwhelmingly spared?*. American Journal of Physiology-Lung Cellular and Molecular Physiology. 2020. június 25. Elérhető az interneten: <https://journals.physiology.org>

²¹ Emlékeztetsek például Sean Parkernek, a Facebook első elnökének a vallomása, amelyben kifejti: tudatosan úgy alakították ki a platformot, hogy egyfajta „önigazolásra épülő közösségi visszacsatolási hurkot” generáljanak a felhasználóban az illető pszichéjében rejlő sebezhetőségek kihasználása révén. Ennek eredményeképpen a Facebook használata az emberek többségében függőséget okozó szokássá vált, amely a tudattalan jutaloméhségét használja ki, s amelyet a platform algoritmusai a tartalomkínálat és különösen a védjeggyé váló lájkgomb használatával ki is elégítenek. Elérhető az interneten: <https://nymag.com>

²² “The inventors, creators — it's me, it's Mark [Zuckerberg], it's Kevin Systrom on Instagram, it's all of these people — understood this consciously. And we did it anyway.” idézet Sean Parkertől. Elérhető az interneten: <https://www.theverge.com>

előtt tartását kéri számon a működtetőkön. A fentiekből következően tehát kézenfekvő, hogy a közösségi média valamiféle szabályozás alá essen a jövőben a demokráciák integráns részévé válva. Mi több, nyilvánvaló, hogy ha a platformok moderátorainak módjukban áll tevékenyen alakítani egy demokratikus választási kampány irányvonalait, akkor közérdek fűződik ahhoz, hogy átlátható, következetes és kiszámítható keretek között tegyék. Máskülönb a népszuverenitás jelentőségének alattomos erózióját figyelhetjük meg a jövőben.

IV. Konklúzió

A fenti problémafelvetések célja az volt, hogy rávilágítson néhány olyan aspektusra, amely a 21. század további részében minden valószínűség szerint próbára teszi az államtudományok paradigmáit, ezen belül is az állami szuverenitás koncepcióját.

A szuverenitás külső oldala szempontjából igen látványos folyamatok zajlanak az olyan államok feletti nemzetközi jogi entitások tekintetében, mint amilyen az Európai Unió. A szervezetet irányító döntéshozók – noha gazdasági együttműködésként aposztrofálja magát – ma egyértelműen állami szerepkör elnyerésére törekcszenek. Csakhogy ez inkább politikai játszma esetleges eredményének, mintsem a szerves állami fejlődés következő evolúciós lépcsőfokának tekinthető, ennek megfelelően pedig a jelenség kutatása alkalmával szükséges számításba venni a folyamat szempontjából kulcsfontosságú „politikai” tényezőt is. Szükséges felhívni továbbá a figyelmet arra, hogy az Európai Unió államisága jelen állás szerint mind a jogpozitivizmus, mind pedig szuverenitáselmélet talaján támadható, éppen ezért is hat különösképpen idő előttinek az Unió államiságáról folytatott diskurzus.

A szuverenitás belső oldalát ezzel párhuzamosan kifejezetten 21. századi tényezők „ostromolják”. Egyike ezeknek a közösségi média térnyerése, amely egyfajta hibrid formátumnak tekinthető a hagyományos média és a népakarat artikulálódása között. Tekintettel azonban arra, hogy a közösségi média szerepvállalásával növelt társadalmi felelősség is jár, kézenfekvő, hogy az áttekinthető jogállami működésrend érdekében mihamarabbi szabályozásra kerüljön sor ezen a területen is. Máskülönb a népszuverenitás koncepciójának folyamatos eróziója elkerülhetlenné válik.